

SENTIT DEL CARMELITANISME DEL PARE XIBERTA

Arran de la mort del P. Xiberta, Josep Miquel i Macaya va publicar un petit llibre, *El meu P. Xiberta*¹, escrit amb finor d'esperit i amb calor de intimitat; una bella semblança del nostre gran carmelita. Uns anys abans, el P. Rafael López Melús, que poc després hauria de succeir-lo en el càrrec d'assistent general carmelita, havia publicat un altre opuscle, *El P. Xiberta*², bell recull de records de la seva vida carmelitana, amarat d'afecte i ric de contingut anecdòtic. Miquel i Macaya, amb vigoria, va mirar de situar el P. Xiberta, teòleg i metafísic, remarcant la seva significació en la cultura catalana i a un moment de la vida de l'església que si no és encara el que nosaltres vivim, hi té prou una relació ben estreta. No cal tocar-hi res a l'imatge del P. Xiberta que'ns ofereixen Miquel i Macaya i el P. López Melús, però sí que voldríem afegir-hi alguna cosa que creiem ben interessant i que, de no recordar-la ara, podria restar definitivament oblidada, més enllà del clos dels convents de la seva ordre. Intentarem de recordar i esbossar el sentit de la seva vocació carmelitana, en la plena maduresa del seu desenvolupament, que'ns descobreix les disposicions íntimes d'una ànima contemplativa, enamorada de la recerca personal de Déu.

No cal que recordem les dades biogràfiques del nostre teòleg; han estat sovint recordades i recollides en llocs diversos i en distintes ocasions. Tampoc podem enumerar la seva extensa i densa bibliografia de temàtica carmelitana: el P. Josep B. Ribera ens ha donat fet aquest treball de forma exhaustiva i amb tècnica perfecta³.

¹ J. MIQUEL I MACAYA, *El meu P. Xiberta*, O. Carm. (Barcelona, 1968).

² RAFAEL MARÍA LÓPEZ-MELÚS, O. Carm., *El Padre Xiberta*. Sencillo pero sentido recuerdo en sus bodas de oro religiosas (Villarreal, 1962).

³ IOSEPHUS B. RIBERA, O. Carm., *Bibliographia scriptorum A. R. P. Bartholomaei M. Xiberta*, O. Carm. «Carmelus» 9 (1962) 160-196.

El P. López Melús ens descriu l'itinerari vocacional del P. Xiberta, amb detalls ben expressius, casolans i prou forts per descobrir-nos alguna cosa. Recorda l'esmentat P. López Melús que el P. Xiberta un dia li deia:

Ya hace casi cincuenta y cinco años que estoy comiendo el pan de la Virgen ⁴.

Sembla que aquesta frase li era familiar.

Ens recorda el mateix P. López Melús el seu zel ministerial, particularment desplegat durant la seva estada a Olot ⁵. Miquel i Macaya ens n'ha donat una bella semblança del P. Xiberta donat a les ànimes. Recordem-ne alguns trets:

Per damunt de tot fou frare. L'intellectual havia vingut posteriorment. Era, diria, talment una afegidura. Per res no hauria renunciat al primer. Si a casa s'esmerçava en feines que no s'adeien gaire amb la saviesa, és perquè són pròpies del frare. No hi renunciava. I s'hi lliurava de cor... Els malalts el tenien per amic. La majoria no sabien que fos un savi qui els visitava. Hi notaven el bon frare. Dels malalts no feia distinció; els pobres, tanmateix se l'enduien. Mai no anà darrera dels rics. De gent humil en tractà molta ⁶.

Aquests records de la vida del P. Xiberta ens descobreixen una rica personalitat que no podrà ésser degudament interpretada si volem reduir-la, enpetitir-la, mirant de veure-la com la d'un home de llibres i res més. Miquel i Macaya clou el capítol a dalt esmentat amb la frase següent: «El religiós carmelita era abans que el teòleg i l'investigador» ⁷. Nosaltres voldríem dir que el P. Xiberta fou carmelita per assolir ésser un contemplatiu. Dintre d'aquesta realitat superior cal integrar totes les seves inquietuds intel·lectuals, el seu afany de saber, la seva ascési religiosa, el seu zel ministerial. Vist així, resulta el P. Xiberta una personalitat complexa en els seus elements i, també, en el seu desplegament, emperò de una forta unitat interior.

No volem que la nostra investigació del pensament directiu de la vida del P. Xiberta i sobre el que podem esbrinar del seu tarannà

⁴ Lloc cit., p. 23.

⁵ Lloc cit., p. 67.

⁶ Lloc cit., pp. 15-16.

⁷ Lloc cit., p. 19.

espiritual quedi limitada a unes referències de tipus anecdòtic. Convé realitzar un estudi d'aquest pensament resseguint alguns dels seus escrits, no gaire coneguts, per tal de descobrir, o millor diguem comprobar, un sistema coherent d'idees inspirador de la seva vida i que nosaltres volem deixar suscitat com una clau de la seva teologia aplicada i entenem com el sentit del seu carmelitanisme.

FONTS PER A L'ESTUDI DEL PENSAMENT RELIGIÓS DEL P. XIBERTA

La bibliografia de temàtica espiritual i carmelitana del P. Xiberta és abundosa. El P. Ribera, com dèiem abans, ens ha donat aquest treball exhaustivament⁸, és ben poc el que posteriorment cal afegir-hi. Aquests escrits han seguit tres grans preocupacions xibertianes: la vida espiritual en els seus grans principis, la devoció a la Verge del Carme, la vida carmelitana, ultra els escrits propiament teològics. Nosaltres ens fixarem només en els escrits que fan referència a la darrera preocupació, la vida carmelitana, en quant venen a ajudar-nos per a esclarir el nostre tema. Són els següents:

a) *El Tomisme del Doctor Breviloc Guiu Terré*, publicat a «Miscel·lània Tomista», extraordinari de «Estudis Franciscans». Barcelona, 1924, pp. 81-96.

b) *De institutis Ordinis Carmelitarum quae ad doctrinas philosophorum et theologorum sequendas pertinent*, en «Analecta Ordinis Carmelitarum», 6 (1929), Roma, pp. 337-379.

c) *Epistolari espiritual del P. Xiberta*, recull i tria de F. Arcàngel M. Ribera. Col. «Ms. inèdits P. Xiberta», vol. I. Edit. Karmel. Barcelona, 1965. Va precedit d'una presentació del P. Joan M. Coldecarra, O. Carm., Prior Provincial. Un vol. de 314 pàgs. policopiat.

d) *Charlas a las contemplativas*, recopilación y traducción del Reverendo P. Arcàngel M. Ribera, O. Carm. Col. «Ms. inèdits P. Xiberta», vol. II. Edit. Karmel. Barcelona, 1967. Va precedit d'una presentació del P. Rafael M. López-Melús, O. Carm., Asistente General. Un volum de 345 pàgs. policopiat.

Cal tenir en compte també alguns dels articles que el P. Xiberta va redactar a la *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, començada a publicar en 1949, 12 vols. Aquests articles, molt breus, esclareixen el pensament xibertià amb una gran força de síntesi.

⁸ Treball esmentat a la nota 3.

EL PROBLEMA DE LA VIDA CARMELITANA

El concili Vaticà II en la seva constitució *Lumen gentium*, en el seu capítol sisé, ens dóna els grans principis de la vida religiosa i senyala la funció eclesial de la mateixa i declara la legitimitat i oportunitat de un pluralisme de formes, d'activitats i de famílies en la vida religiosa⁹.

No volem ara desenvolupar aquesta doctrina, prou coneguda; no cal insistir-hi. Volem, amb tot, assenyalar que la solemne declaració del c. Vaticà II no presenta, no ofereix, un problema nou; ben al contrari, recull les ressonàncies de qüestions problematitzades ja de temps i amplament discutides aquests darrers anys. El concili vol donar-nos un esclariment magisterial i marcar els viaransys, no gaire fàcils, a unes solucions pràctiques, vitals, de plena eficàcia de cara a l'esdevenidor del poble de Déu.

La polèmica tocant a la naturalesa de les institucions religioses, de cada família religiosa, carisma dels fundadors inspirador de noves formes de vida i d'acció apostòlica, de noves escoles espirituals des de fa anys, ha estat amplament desplegada i representa un gran esforç en la sistematització del tractat teològic sobre la vida religiosa¹⁰. A casa nostra, en l'ambient teològic de Catalunya, podem recordar dos llibres, ben diferents, tots dos rics de significació actual: el volum publicat per l'abadia de Montserrat sobre la problemàtica de la vida monàstica avui¹¹ i el del P. Víctor Codina sobre l'estat actual de la teologia de la vida religiosa¹², tots dos en la línia de les preocupacions conciliars.

Aquesta problemàtica ha brostat amb una gran força vital, a vegades amb caïres ben feridors, en les velles famílies religioses amb finalitats apostòliques i estructures conventuals, aquelles famílies que abans del concili Vaticà II eren anomenades ordres mendicants¹³, entre elles els Carmelites calçats del P. Xiberta.

⁹ Const. *Lumen gentium*, VI, 43.

¹⁰ La bibliografia polèmica és extensíssima i de valor molt desigual. Sobre el Carmel calçat, al que pertanyia el P. Xiberta, interessa particularment el número de la revista «Carmelus», Roma, 15 (1968), que recull les ponències del congrés de *ratione Ordinis*, celebrat a Roma del 5 al 11 de desembre de 1967.

¹¹ *Visioni attuali sulla vita monastica* (Montserrat, 1966), amb ampla col·laboració internacional.

¹² VÍCTOR CODINA, S. J., *Teologia de la vida religiosa*. 2.ª edició (Madrid, 1969).

¹³ Cf. *Cahier des Ordres Mendicants*, par la Commission des Ordres Mendicants

L'ordre carmelitana, abans del concili, des d'anys, venia realitzant un esforç molt meritori i amb resultats satisfactoris per tal d'atènyer un coneixement de la naturalesa de l'ordre, la pròpia història, les tradicions familiars, les exigències d'una recta interpretació de l'evolució carmelitana en la doble línia de una exactitud històrica i una identitat espiritual, prenent l'arrencada del treball analític des de la consideració històrica de la transmigració dels ermitans del Carmel (1238), l'acció eficaç i plena de vigoria de sant Simó Stock en el govern de l'ordre (1245-1265) i la reacció contemplativa, prou interessant, del seu successor el beat Nicolau Gallicus (1265-1270), fracassada en el seu objectiu de retorn a lo vell ¹⁴.

Els treballs de diversos autors, sobretot del P. Gabriel Wessels ¹⁵, que tan va influir sobre el nostre P. Xiberta ¹⁶, van aconseguir un esclariment definitiu de tot aquest entrelligat de l'història carmelitana.

A la preocupació per la veritat de l'història carmelitana va seguir, com dèiem abans, l'interès viu pel coneixement de la pròpia tradició espiritual, una presa de consciència de la pròpia identitat. En aquesta línia investigadora de la tradició vital del Carmel i la seva escola d'espiritualitat, amb l'alt guiatge del P. Hilari M. Doswald, general de l'ordre, va realitzar-se un gran esforç que va assolir el magnífic resultat de la publicació de dues obres de gran valor, *Vita carmelitana* (1933) i *Directorium* (1940), obra principal-

de l'Assemblée des Supérieurs Majeurs de France. Text policopiat i s. d. Interessa per la seva valor objectiva i per la forta repercussió el llibre de V. WALGRAVE, O. P., *Essai d'autocritique d'un ordre religieux*. Les Dominicains en fin de concile. 2.ª edic. Bruxelles, 1966.

¹⁴ Una visió de conjunt, suficient, de l'història carmelitana la tenim en el manual següent: ENRIQUE M. ESTEVE y JOAQUÍN M. GUARCHE, O. Carm., *La Orden del Carmen* (Madrid, 1950). Un coneixement aprofundit i una gran riquesa d'investigacions els tenim en les revistes romanes *Analecta Ordinis Carmelitarum* i *Carmelus*.

¹⁵ El P. Gabriel Wessels va publicar els seus estudis bàsics i els seus treballs i edicions de fonts principalment a *Analecta Ordinis Carmelitarum*, de la qual fou fundador i director des de l'any 1909, generalat del Rm. P. Pius M. Mayer; restà a Roma fins a l'any 1925, generalat del Rm. P. Elias M. Magennis. El P. Xiberta parla del P. Wessels dins una conferència familiar dirigida als estudiants carmelitans del Col·legi internacional de St. Albert a Roma, que ha estat inclosa en el vol. de *Charlas a las Contemplativas* amb el títol *Los priores generales que he conocido*, pp. 302 i 308.

¹⁶ En converses familiars li havíem sentit ponderar molt aquesta influència del P. Wessels en la seva formació històrico-carmelitana.

ment del P. Brenninger, però amb una intervenció eficaç del P. Xiberta en la seva gestació¹⁷.

Podia semblar, aleshores, que l'ordre carmelitana havia retrobat la via definitiva, al costat de les altres ordres mendicants, però amb característiques ben seves, amb un sistema prou coherent de normes i d'institucions encaminades al compliment de la finalitat del Carmel i segons el seu esperit, d'acord amb aquella afirmació de les Constitucions llavors vigents i que tant agradava recordar al P. Xiberta:

Ut primaevum sacri Ordinis nostri institutum, cuius pars olim fere unica nunc vero potissima est studium divinae contemplationis et sanctae solitudinis amor, perpetuo inter nos vigeat, in provinciis in quibus fieri poterit unus instituatur conventus eremiticus¹⁸.

En aquest ambient i en aquest clima esperitual va desplegar-se la personalitat del P. Xiberta; ell va arribar a ésser un dels millors testimonis de la vitalitat de la família carmelitana en l'església del segle xx.

El dia 28 d'octubre de 1965, el papa Pau VI promulgava solemnement, entre altres documents conciliars, el decret *Perfectae caritatis* sobre la renovació de la vida religiosa i que ha esdevingut el punt d'arrencada d'un moviment amplíssim de revisió de la mateixa que inclou els principis bíblics i teològics, els precedents històrics, les exigències psicològiques, els objectius espirituals i pastorals. Els carmelites han viscut amb gran intensitat aquest moment conciliar, com les altres ordres mendicants, i han seguit un procés de revisió prou interessant. El P. Xiberta va quedar personalment allunyat d'aquest moment vital del seu Carmel; uns mesos abans de la promulgació del decret a dalt esmentat va caure colpit

¹⁷ El P. Xiberta ens parla del P. Brenninger en la conferència familiar esmentada en la nota 15, pp. 308 i 310. Sobre aquesta influència el P. Ribera escriu a l'*Epistolari espiritual*: «Es pot dir que l'ensenyament espiritual del P. Xiberta està dintre de l'escola del venerable P. Brenninger, o si volem, d'aquella mentalitat cristallitzada en la *Vida Carmelitana* i el *Directori*, els dos llibres més significatius de la nostra espiritualitat dels darrers temps. És sobrer recalcar l'admiració i veneració del P. Xiberta pel P. Brenninger; després de la mort d'aquest, ell no estalvià elogis, i en les seves lletres recomanà a les monges s'encomanessin a la seva intercessió», pàg. v.

¹⁸ Recordat pel P. Xiberta en el seu treball *De institutis Ordinis Carmelitarum quae ad doctrinas philosophorum et theologorum sequendas pertinent*, publicat a «*Analecta Ordinis Carmelitarum*» 6 (1929) 345, nota 2.

definitivament per la seva darrera malaltia; impossibilitat per fer qualsevol treball, particularment mental, havia de sofrir una llarga agonia fins a la seva mort el 26 de juliol de 1967. Si en aquest període conciliar ha evolucionat la vida carmelitana i d'alguna manera han estat modificats els criteris interpretatius del fet històric carmelita¹⁹, això no desvirtua el testimoniatge del P. Xiberta, la seva exemplaritat i la força de la seva visió, la seva lúcida consciència d'identitat, el seu redescobriment dels valors de la vida contemplativa i de la forma particular de viure-la que era, per ell, el Carmel.

El P. Xiberta va plantejar-se el problema que ara ens interessa, en el camp històric i en el de la teologia espiritual. Vegem d'esclarir el seu pensament en aquesta doble vessant.

EL P. XIBERTA DAVANT EL PROBLEMA HISTÒRIC CARMELITÀ

La primera crisi de l'ordre carmelità coneguda històricament i que ací pot interessar-nos la trobem en el segle XIII i fou conseqüència de la transmigració dels ermitans carmelites des de Palestina a l'occident d'Europa a la quarta dècada del segle. El P. Xiberta planteja aquesta situació en diverses ocasions. Recordem-ne un text català referint-se a la crisi que acabem d'assenyalar:

Arran de la transmigració dels ermitans del Carmel sorgí la qüestió més trascendental per a l'esdevenidor de l'Orde: quina part calia fer a les exigències del nou ambient sense perdre son esperit consubstancial? Uns defensaven la conservació íntegra del primitiu ideal eremític, altres maldaven per donar al nostre la fesomia dels grans ordes mendicants²⁰.

A continuació segueix la relació abreujada dels fets de tal forma que les paraules inclouen un judici històric:

Els anglesos ben tost decidiren l'afer en el segon sentit. Sant Simon Stock, amb raó nomenat segon Fundador del Carmel, durant els seus prop de vint anys de Generalat guia l'Orde decididament vers la vida activa amb totes ses derivacions, en preferent lloc vers el conreu de les ciències eclesiàstiques. Mercés al seu encertat guiatge, a Anglaterra

¹⁹ Cf. les ponències del Congrés carmelità *De ratione Ordinis* abans esmentat, nota 10.

²⁰ *El Tomisme del Doctor Breviloc Giu Terré*, abans esmentat, p. 81.

comença des de mitjans del segle XIII la sèrie no interrompuda de doctors carmelitans a les universitats d'Oxford i Cambridge²¹.

A continuació el P. Xiberta afegia:

Però a l'Europa continental l'esperit antic sobrevisqué al Gran General. El seu successor Nicolaus Gallicus fou el defensor més purità de l'ideal eremític, que constituïa, segons ell, la quinta essència de l'esperit del Carmel. Son opuscle *Sagitta Ignea* és una apassionada requisitòria contra la creixent invasió de la vida activa²².

Això va escriure el P. Xiberta l'any 1924, dins de un treball de juvenesa, però d'una gran maduresa intel·lectual, destinat a situar el mestre carmelita Guiu de Terrena en el seu moment històric, «el període de plasmació de l'escolàstica carmelitana»²³. El P. Xiberta es manifesta aleshores plenament favorable a l'obra de sant Simó Stock i a l'evolució ràpida, gairebé revolució, que seguiren els carmelitans en la nova línia jurídica²⁴ i vital, sobretot pel nou camí dels estudis. Era el moment que el nostre teòleg estava de ple dedicat a l'estudi dels escolàstics carmelitans que, més endavant, culminaria en la publicació de la seva gran obra *De scriptoribus scholasticis saeculi XIV ex ordine Carmelitarum*²⁵. Sentia el P. Xiberta un gran amor envers els carmelitans que varen seguir aquell procés, prou gloriós, d'incorporació a la vida apostòlica²⁶ com els altres frares mendicants i que en aquesta nova forma de vida van atènyer una gran influència a l'Europa occidental, particularment a Catalunya, jugant un paper decisiu en la vida religiosa, en la cultura i en la pietat popular.

Ens preguntem: ¿Va restar sempre, incommovible, en la ment del P. Xiberta aquesta visió del problema històric carmelità i entorn de la crisi del s. XIII? Ens permetem dubtar-ne. Mirem d'escatir-ho²⁷.

²¹ Lloc cit., p. 81.

²² Lloc cit., pp. 81 i 82.

²³ Lloc cit., p. 81.

²⁴ Lloc cit., pp. 81-83.

²⁵ *De scriptoribus scholasticis saeculi XIV ex ordine Carmelitarum*. Bibliothèque de la Revue d'Histoire ecclésiastique, fasc. 6 (Louvain, 1931).

²⁶ Les referències i les al·lusions del P. Xiberta al moment del gran canvi històric carmelità i a la significació de la gran figura de St. Simó Stock són abundoses en els escrits del nostre A. En el treball, abans repetidament recordat, *El Tomisme del Doctor Breviloc*, escriu referint-se a St. Simó Stock: «amb raó nomenat segon Fundador del Carmel», lloc cit., p. 81.

²⁷ No dubtem, perquè en tenim un record personal; el P. Xiberta degué

L'any 1929 el P. Xiberta publicava un bellíssim treball de síntesi, *De institutis Ordinis Carmelitarum quae ad doctrinas philosophorum et theologorum sequendas pertinent*²⁸. En aquest estudi sintètic, d'una gran lucidesa, tracta en els capítols preliminars el tema de la crisi del s. XIII, amb més detenció i, ens sembla a nosaltres, amb una altra òptica.

Dedica l'Autor el seu capítol primer, *De antiquiore vitae ratione*, a la primitiva vida carmelitana. Comença el nostre teòleg recordant un text de les Constitucions carmelitanes llavors vigents²⁹:

Carmelitis olim maioribus nostris in eremis ac solitudine latentibus quasi unicum erat necessarium, Deo nimirum vacare per continua contemplationis exercitia.

El P. Xiberta donava una gran importància a la transformació de la vida carmelitana del segle XII:

Saeculo XII vitae ratio in Monte Carmelo profundam subiit transformationem. Antea enim anachoretarum instar se gesserant Carmeli incolae, tum vero coenobia construere et inhabitare coeperunt. Siquidem frequentes equites cruciati atque peregrinantes, qui Terram Sanctam petebant et eremitas montis Carmeli, Eliae sequaces, adibant quasi novos veteri trunco succos inserturi, novam induxerunt structuram latinorum moribus magis consonam³⁰.

Però afegia tot seguit les següents afirmacions:

Hac non obstante transformatione Fratres B. V. Mariae perstiterunt contemplationi plane dediti, nec alio quam eremitarum insigniendi nomine³¹.

Parla el P. Xiberta de la transmigració dels ermitans del Carmel a Europa, seguint la vella crònica carmelitana de Guillem de Sanvico³², que tant estimava el nostre historiador teòleg, per afegir-hi aquest breu comentari:

fer llargues manifestacions i donar lúcids esclariments en el seu magisteri oral i en les converses familiars; els seus germans carmelites deuen conservar una gran riquesa de records.

²⁸ A dalt esmentat.

²⁹ Lloc cit., p. 337.

³⁰ Lloc cit., p. 337.

³¹ Lloc cit., p. 339.

³² Lloc cit., p. 340, nota 3; p. 341, nota 4.

Propterea cum in Europam pervenissent, nihil antiquius Carmelitis fuit, quam ut eundem vitae tenorem atque in Carmelo ad unguem servarent, unde eremos tantum et solitudines admittere constituerunt³³.

Podríem resumir el pensament i l'actitud històrica del P. Xiberta assenyalant tres punts característics:

a) Recolza la seva exposició del primer passat carmelità en el tractat *De institutione primorum monachorum in Lege Veteri exortorum et in Nova perseverantium*³⁴ que suposa d'una antiquitat que avui no li atribueix la crítica. Així serveix al P. Xiberta a la recerca d'una tradició, com havia servit als capdavanters de les reformes del Carmel.

b) Accepta cordialment l'obra de govern de sant Simó Stock i particularment el canvi de les estructures institucionals de la vida eremítica a la de les noves ordres mendicants. Considera aquest canvi necessari, eficaç, definitiu.

c) Manté l'ideal contemplatiu del Carmel com a verdadera *ratio Ordinis* després de sant Simó Stock i fins avui, en harmonia, no sempre fàcil amb les activitats apostòliques del Carmel modern.

Això ens explica l'importància que tenien les reformes en la visió que del Carmel tenia el nostre P. Xiberta.

EL P. XIBERTA I LES REFORMES CARMELITANES

Sembla que no cal dubtar de que durant un llarg temps la vida interna dels Carmelites calçats va acusar d'alguna manera l'impacte de la reforma teresiana. El relleu absolutament extraordinari de les dues grans figures, santa Teresa de Jesús i sant Joan de la Creu, i el desplegament històric de la nova família religiosa mouen a una reflexió des de l'angle carmelità i no poden semblar estranyes les següents preguntes, o altres de semblants: ¿Quin era exactament el propòsit de santa Teresa? Què va aconseguir? ¿Per què la divisió definitiva?

³³ Lloc cit., p. 343.

³⁴ Lloc cit., p.p. 339 i 340. Sobre el tractat *De institutione primorum monachorum*, vegeu les observacions de Claudio Catena, O. Carm., en el seu treball *Contemplazione e azione attraverso i secoli*, publicat a «Carmelus» 15 (1968) 110-111. El tractat *De institutione* al que ens referim és segurament obra del carmelita català de la segona meitat del segle XIV Felip Ribot.

El P. Xiberta sentia i vivia el problema i recercava una interpretació històrica del mateix. El P. Arcàngel M. Ribera ha publicat un document familiar ben expressiu³⁵ que fa referència a la qüestió: *Carmelitas Calzados y Descalzos*. Recordava el P. Xiberta els condicionaments històrics de totes les reformes religioses i l'equilibri difícil d'assolir entre realitat pràctica i ideal de vida. Observa el nostre historiador teòleg:

Toda reforma, aunque bien justificada, ofrece siempre motivos de oposición, y esto por dos razones:

a) Porque las reformas difícilmente son un verdadero retorno a las primitivas instituciones, ya que las personas que emprenden la reforma pertenecen a otros tiempos y lugares, distintos de aquellos en los cuales la Orden e Instituto tuvo origen.

b) Porque la omisión de ciertas observancias antiguas han sido sustituidas por otras prácticas también buenas, pero que la reforma debe suprimir³⁶.

Afegia el P. Xiberta:

El final del Medioevo fue un período de la historia en el cual realmente se dieron excesivas concesiones a lo que se consideraba como exigencias de la vida, con lo cual quedaban muy comprometidos los ideales de la vida cristiana y, en particular, de la vida religiosa.

Este fenómeno no fue grave sólo en nuestra Sda. Orden, sino en la Iglesia Universal. Sí, en toda la Iglesia había muchas cosas de que lamentarse. Sin embargo, no conviene exagerar, como suelen hacer los protestantes para justificar su apostasía. De hecho, es una de las épocas en que más abundan los santos³⁷.

Més avall entrava en el nus del problema de la renovació de la vida regular recordant el fet històric, tantes vegades repetit, de les reformes parcials:

No pudiendo las órdenes religiosas implantar inmediatamente y de un modo pleno la reforma, empezaron por reformas parciales.

En nuestra amada Orden las reformas principales fueron numerosas: la del convento de las Selvas, cerca de Florencia, iniciada por el Bto. Ángel Agustín Mazzinghi y el Ven. Tomás Connecte. Esta reforma la abrazaron luego otros conventos y tomó el nombre de Reforma Mantuana, a la cual perteneció también el convento de monjas de Jesi.

³⁵ *Charlas a las Contemplativas*, ja esmentat, pp. 292-300. En realitat no és una conferència familiar, sinó una carta adreçada a les novícies del monestir de monges carmelites de Les Corts, Barcelona, de data no coneguda.

³⁶ Lloc cit., p. 293.

³⁷ Lloc cit., p. 294.

Otras reformas fueron la del Monte Olivete, junto a Génova; la de Onda en España. En Francia hubo la Congregación Albiense.

Tengamos presente que todas estas reformas de la Orden se realizaron antes de que naciera santa Teresa de Jesús. Después de la muerte de la santa, nació la llamada Reforma Turonense, que se extendió por casi toda la Orden. Finalmente hubo la del Monte Carmelo y la de La Scala en Sicilia.

Todas estas reformas nunca fueron desaprobadas, sino más bien favorecidas por la misma Orden. El Bto. Juan Soreth, por ejemplo, las alentó con todas sus fuerzas³⁸.

En resum: el P. Xiberta donava una gran importància dintre la vida interna del Carmel a les reformes. La reforma teresiana no va ésser la reforma carmelitana, sinó una reforma carmelitana. Cal reconèixer-li la seva grandesa, però també volia assenyalar realitats que ell estimava ben poc felices: la divisió o separació definitiva i el descalçament, d'influència franciscana³⁹. En canvi, altres reformes varen mantenir-se i desenvolupar-se sense trencar l'unitat i, així, van influir en la renovació espiritual de la tradició carmelitana. El P. Xiberta, en aquesta línia interpretativa, tenia, sentia, una particular preferència per la reforma post-tridentina de Touraine. Mirem d'esbrinar-ne les raons.

Mirem primerament de situar fets i persones en el moment del P. Xiberta. Henri Bremond publicava l'any 1923 *L'invasion mystique*, volum segon de la seva gran obra⁴⁰; va tenir una ressonància extraordinària, descobria grans valors i obria nous camins a l'estudi i a l'interpretació de l'espiritualitat moderna, malgrat ésser molt discutibles les seves posicions. Una de les grans figures afavorides, redescoberta per Bremond, va ésser Joan de Saint-Samson, el cec il·luminat que alguns han considerat com un nou sant Joan de la Creu. Bremond al presentar a Joan de Saint-Samson donava a conèixer al gran públic l'obra de Felip Thibault, la reforma carmelitana de Touraine, de la qual Joan de Saint-Samson seria una de les glòries més pures⁴¹.

³⁸ Lloc cit., pp. 295 i 296.

³⁹ Lloc cit., pp. 296-299.

⁴⁰ HENRI BREMOND, *Histoire littéraire du sentiment religieux en France depuis la fin des guerres de religion jusqu'à nos jours*. Vol. II, *L'invasion mystique* (París, 1923).

⁴¹ Lloc cit., pp. 363-393. Sobre aquest moviment carmelità que tenia les preferències del nostre P. Xiberta, cf. SUZANNE-MARIE BOUCHEREAUX, *La réforme des Carmes en France et Jean de Saint-Samson* (París, 1950).

Aquest reclam de Bremond ajudava, des d'un ambient ben allunyat del Carmel calçat, a la gran obra interna de redescobriments i revalorització de la reforma de Touraine i dels seus autors espirituals, tal com se venia realitzant al impuls vigorós dels priors generals de llavors: Pius M. Mayer, Elies M. Magennis, Hilari M. Doswald, de manera principalíssima. El P. Xiberta era ben amic de parlar d'aquests homes i de la seva gran obra, en bona part viscuda per ell en activa col·laboració ⁴².

Així el P. Xiberta valorava la continuïtat d'una tradició carmelitana, viscuda en nuclis no massa nombrosos, però fervents, fins els anys de les seves primeres experiències de la vida romana. Amb amorosa complaença recordava la bella figura del P. Gabriel Wessels que l'havia introduït en els secrets de l'història del Carmel calçat, vertader intèrpret de la tradició amb les seves investigacions sobre el passat carmelità i amb alguna de les seves edicions; recordem particularment la *Introductio in vineam Carmeli* de Miquel de Sant Agustí, tan estimada del P. Xiberta. Sobretot recordava la valenta figura del P. Joan Brenninger, amb el seu llibre clàssic *Vita carmelitana*, de valor capital a l'hora crucial del tombant del segle xx, i el seu *Directorium*, imposant codificació de la tradició del Carmel en la línia de una renovació contemplativa ⁴³.

LA VIDA CONTEMPLATIVA CARMELITANA EN EL MAGISTERI ESPIRITUAL DEL P. XIBERTA

El P. Xiberta no podia, ni volia, reduir la seva opció contemplativa carmelitana a una interpretació històrica; per ell es tractava d'una realitat vital. Els seus germans de professió podrien donar-nos un bon ramell de records, que fora la millor prova. Tenim nosaltres, encara, el bell testimoniatge dels seus escrits espirituals, particularment els dos bellíssims volums *Epistolari espiritual* i *Charlas a las contemplativas*, abans esmentats.

El P. Arcàngel M. Ribera, il·lustre i devotíssim deixeble del P. Xiberta i compilador del dos reculls, analitza el procés formatiu d'aquests escrits i estudia el seu caràcter. Val la pena de recordar-

⁴² Cf. *Los priores generales que he conocido*, esmentat a la nota 15 d'aquest treball.

⁴³ Lloc cit., pp. 308-310.

ne, si més no, algunes paraules textuais ben expressives del tarannà espiritual del teòleg que volem conèixer:

De tothom és ben coneguda la paternal sollicitud i dedicació del P. Xiberta (accentuada durant els anys de la nostra postguerra) en favor de les nostres monges de clausura. Hom recorda que tan bon punt quedava lliure de la seva tasca docent del Col·legi de Sant Albert de Roma, ja començava el seu itinerari pels convents de les monges. Durant les vacances de Nadal i Pasqua pels convents d'Itàlia, i a l'estiu a Espanya i Portugal, apart de les visites extraordinàries a Puerto Rico i Sto. Domingo l'any 1958, i a l'Àfrica l'estiu de 1962 ⁴⁴.

Més endavant afegeix encara:

En una ocasió li preguntàrem per la raó de la seva sollicitud, de la seva *fallera* per les monges. I ell respongué que són elles la part més noble del Carmel, les que millor realitzen l'essència de la vida carmelitana ⁴⁵.

El P. Xiberta no escrigué expressament cap tractat d'espiritualitat carmelitana. La seva espiritualitat més bé està viva i dispersa en les seves prèdiques, conferències religioses i, sobre tot, cartes a les monges que en part ara publiquem ⁴⁶.

Aquesta preferència del P. Xiberta a favor dels monestirs carmelitans de monges contemplatives deixa entreveure el concepte que tenia de la vida carmelitana i el sentit del seu carmelitanisme. Això queda plenament declarat en el seu *Epistolari espiritual* i en les *Charlas a las contemplativas*. Recordem alguns dels textos més expressius:

No acabarem d'ésser Carmelites fins que tindrem una idea altíssima del N. P. S. Elias. Ell és el gran zelador de la glòria de Déu, però també és el gran contemplatiu, a qui fou donat veure Déu mateix ⁴⁷.

En el mateix *Epistolari* podem llegir aquests textos prou explícits d'un pensament plenament coherent i desenvolupat:

Verament el verset 3 del salm 72 el pot considerar com un compendi de l'ideal del nostre estimat Carmel: *Estar units a Déu, posar en Déu tota la nostra esperança*.

⁴⁴ *Epistolari espiritual*, damunt citat, introd., II.

⁴⁵ Lloc cit., p. III.

⁴⁶ Lloc cit., p. IV.

⁴⁷ *Epistolari espiritual*, p. 130.

Així anuncia el fi de la nostra Sda. Orde la primitiva Regla de Joan, 44: Dos són els fins de la nostra vida, diu, presentar a Déu un cor net, i per la bondat fruir des d'aquesta vida la dolçor de la divina presència; la fruïció comporta la unió amb Déu.

En la unió amb Déu hi ha dos aspectes: *l'experiència* de la unió amb Déu, que radica en les nostres operacions, inspirades i sostingudes per la gràcia, a la qual experiència han d'anar encaminades totes les nostres operacions, car diu el Ven. Domènec de Sant Albert: *La vida carmelitana consisteix essencialment en tenir les dues potències de l'ànima constantment ocupades en Déu.*

Però aquesta unió amb Déu exercitada amb les nostres operacions, aquesta unió, dic, és possible per raó d'una altra unió previa, que realitza Déu tot sol, ço és, la unió de la gràcia santificant, per la qual Déu mateix, les tres divines Persones, baixen a l'ànima, l'ocupen, la penetran de l'Esperit Sant.

Recordi que la vida carmelitana, en substància, es centra en viure constantment a la presència de Déu.

Miri, el dia que aprenguem a viure realment a la presència de Déu, aquell dia començarem d'ésser carmelites ⁴⁸.

El nostre autor comprenia plenament el perill d'aquesta bella doctrina sobre la vida carmelitana: ésser mal interpretada al topar amb la realitat, en qualsevol tombant de l'història; avui mateix i entre nosaltres. Té en aquest sentit alguns textos de un gran valor tan com a judicis històrics o com a normes de vida pràctica en el clos de la vida carmelitana. Els trobem en el mateix *Epistolari espiritual*, amb notes ben interessants de sinceritat valenta, lluminosa:

En una carta que les novícies van escriure als nostres coristes, deien que els semblava haver oït que la característica de la nostra Sda. Ordre és l'enyorança de la solitud. Segurament un servidor mateix els hi ha dit alguna vegada.

Ningú pot entendre les vicissituds de la nostra història antiga i moderna si no té en compte que nosaltres som uns *descentrats* (!). Èrem anacoretes, passàrem a ésser eremites i després mendicants amb vida mixta. Efecte d'aquests canvis ara mai ens trobem a plaer en cap estat.

La vida espiritual carmelitana no és principalment el buid de les criatures, sinó la plenitud de Déu.

No em canso de repetir que el fi del Carmel no és la reparació com a tal, sinó l'anticipació de la vida del cel: lloar Déu i viure embadalits

⁴⁸ *Epistolari espiritual*, pp. 134, 135.

a la seva presència. Aleshores ve el llençar per la borda totes les creatures que ens destorben, menys en la mesura que s'hi hagi d'exercitar l'amor de Déu⁴⁹.

En les seves *Charlas a las Contemplativas* trobem una exposició encara més amplament desenvolupada del pensament del P. Xiberta sobre el fet carmelità i la seva intel·ligència de la vocació carmelitana, el que entenem com el sentit del seu carmelitanisme. Diu el P. Xiberta:

En la contemplación podemos distinguir el aspecto exterior y formal, y su constitutivo íntimo. Por el aspecto exterior y formal de la vida contemplativa se opone a la vida activa o mixta y aún a la vida en comunidad.

Antiguamente, la Orden del Carmen seguía la vida contemplativa en este aspecto exterior y formal.

Nuestros padres, después de haber vivido como anacoretas y ermitaños en las grutas del Carmelo, cuando san Alberto les promulgó la Regla tomaron una organización muy semejante a la de los cartujos de hoy. De hecho su título oficial era el de *Ermitaños de Sta. María del Carmelo*.

Después vino la transmigración a Europa. El Carmelo se integró en las órdenes mendicantes de vida mixta. Sin embargo, siempre se hizo sentir la añoranza de la soledad, que inspiró múltiples iniciativas, entre las cuales la fundación de conventos eremíticos, lo más semejante posibles al antiguo monasterio del Carmelo.

Esta añoranza de la soledad y el amor de la vida contemplativa son vivísimos en la institución de las monjas de clausura, cuya vida es realmente un fiel transunto de la antigua forma eremítica del Carmelo.

Después que la orden aceptó la forma exterior de las órdenes mendicantes, la contemplación permanece como la característica principal de la vida carmelitana, ya que es su constitutivo íntimo, como antes decíamos.

Nuestro espíritu contemplativo está admirablemente explicado en un texto del libro *La Institución de los primeros monjes*, el cual se ha hecho célebre entre nosotros.

Este texto dice así: *El fin de la vida carmelitana es doble: Uno, que podemos alcanzar con nuestro esfuerzo y con el ejercicio de las virtudes ayudados por la divina gracia, y consiste en ofrecer a Dios un corazón santo y libre de toda mancha actual de pecado. El otro fin, que es puro don de Dios, consiste en gustar de alguna manera en el corazón y experimentar en la mente, no sólo después de la muerte, sino también*

⁴⁹ *Epistolari espiritual*, pp. 141-143.

en esta vida, la virtud de la divina presencia, y la dulzura de la gloria celeste.

El autor de estas palabras señaló el sendero de las futuras generaciones de carmelitas, sin exceptuar los grandes místicos como santa Teresa, san Juan de la Cruz y santa María Magdalena de Pazzis.

En la espiritualidad carmelitana todo se hace en función de la contemplación amorosa de Dios. Así, el ejercicio ascético de las virtudes y de la mortificación, el cumplimiento de las múltiples obligaciones que la vida presente impone, todo se practica en vistas a poder gozar, ya en la vida presente, de Dios Nuestro Señor ⁵⁰.

Aquesta visió de la vida carmelitana i del seu sentit profund està en el cor de tota la seva doctrina teològica espiritual i la seva praxis religiosa; al mateix temps li serveix de criteri interpretatiu i valoratiu en el terreny històric, que sempre va despertar el seu interès i fins i tot una filial devoció.

A la llum d'aquest criteri teològic i històric encamina els seus ensenyaments sobre tota la temàtica de la vida espiritual i religiosa en el Carmel: presència de Déu, silenci carmelita, observança regular ⁵¹. No podem entrar en l'estudi analític de tota aquesta abundosa doctrina; creiem que els textos recordats son prou expressius.

No volem, emperò, deixar de recordar unes paraules del més gran interès per a donar a conèixer el pensament i actitud del P. Xiberta, dedicat tota la vida a l'estudi i a l'ensenyament:

⁵⁰ *Charlas a las Contemplativas*, pp. 222-224.

⁵¹ *Epistolari espiritual*, la conferència 38, *El màxim problema de la vida carmelitana* (es refereix a la presència de Déu), pp. 229-237. *La presencia de Dios, virtud específica del Carmelo*, és la conf. 40, pp. 244-251. *El silencio como ambiente del Carmelo*, és la conf. 41, pp. 252-257. Sobre l'observança, vegeu en el mateix volum: *Los cinco puntos de la observancia*, és la conferència 39, pp. 238-243. *El verdadero amor de Jesús y la observancia*, conferència 43, pp. 263-267.

Particularment interessant per l'intel·ligència de la seva doctrina pràctica sobre l'observança regular és la conferència 42 d'aquest volum, *¿Tiene límites la caridad fraterna?* Recordem-ne unes paraules: «En la vida religiosa los límites de las manifestaciones externas de la caridad nos vienen desde dos puntos de vista: primero, con respecto al desasimiento que debemos mantener de las criaturas; segundo, en orden a la observancia... En la vida religiosa tenemos muchas ocasiones para ejercer la caridad fraterna, y, sin embargo, debemos permanecer solitarios, como los antiguos anacoretas. No es nada fácil compaginar estos dos aspectos de la virtud, de tal manera que ni la afabilidad ni el desasimiento se conviertan en frío egoísmo. Y no obstante debemos intentar este equilibrio», pp. 258-262. Ací el P. Xiberta, en la línia de la tradició de la Congregació de Touraine, recorda la sentència del Ven. P. Livini de Sta. Escolàstica: *Ubi rigor, ibi vigor*, que el mateix P. Xiberta era amic de recordar en la intimitat de la conversa.

El estudio de la historia de los escolásticos del Medioevo me ha llevado a esta íntima convicción: la ruina de la vida religiosa fue en gran parte provocada por la organización de los estudios, en el sentido que al intenso cultivo de las ciencias no se puso el contrapeso del intenso ejercicio de las obligaciones religiosas. Se llegó a creer que el honor que las órdenes recibían de los hombres laureados y de gran fama era tal que valía la pena de reducir al mínimo las prácticas religiosas.

¿Cuál fue el resultado? Que ciencia y religión juntamente se vieron envueltas en la misma ruina. La historia nos testifica que la escolástica no pudo levantarse de la postración hasta que se hubieron cosechado los primeros frutos de los grandes reformadores del siglo xv.

En particular en nuestra Orden fueron el beato Juan Soreth y los promotores de la reforma Mantuana. El humanista beato Bautista Mantuano fue un ejemplo fehaciente de lo que venimos diciendo⁵².

Per que quedi ben clar el pensament del nostre teòleg carmelità volem cloure el nostre comentari amb un tex prou significatiu:

Las órdenes religiosas nada añaden al Evangelio, es decir a la Revelación. La revelación pública quedó clausurada con los apóstoles en todo lo que se refiere a la fe, a la moral y por lo tanto a la ascética.

De ahí se sigue que cualquier añadidura debe ser rechazada, a no ser que se trate de normas de vida implícitamente contenidas en la Sagrada Escritura o en la Tradición. En tal caso, estas normas no son otra cosa que realizaciones prácticas de la Revelación en las circunstancias particulares de tiempo y lugar.

Según esto, cuando hablamos del espíritu propio de una orden no nos referimos a algo que esté al margen del espíritu cristiano, sino a una forma de llevar a la práctica este mismo espíritu.

No olvidemos que la moral y la ascética reveladas, aunque simples en el modo de proponerse, contienen una fecundidad tal que dan lugar a infinitas realizaciones⁵³.

Tota una renglera de records, converses, petites anècdotes que deuen recordar els seus germans i amics, podrien ajudar-nos a la conceixensa de l'ideal religiós del P. Xiberta. El que acabem de recordar nosaltres ens sembla una de les més belles i més actuals entre les seves magistrals lliçons de teologia i vida.

JOSEP M. DE GARGANTA, O. P.

⁵² *Charlas a las Contemplativas*, pp. 245 i 246.

⁵³ *Charlas a las Contemplativas*, pp. 244 i 245.